

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ МАЙНОВИХ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОМУ ЗАХИСТУ

CERTAIN ISSUES IN THE FORMATION OF A CLASSIFICATION OF PROPERTY RIGHTS OF MINORS SUBJECT TO CIVIL-LAW PROTECTION

Михайлюк М.І., аспірант кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила»
ORCID ID: 0009-0009-4205-4246

У вказаній статті звертається увага на те, що майнові права неповнолітніх включають право на отримання утримання від батьків, право власності на доходи та майно, право на спадкування, а також право на володіння та користування майном батьків за взаємною згодою. Розпорядження майном неповнолітнього залежить від віку: діти до чотирнадцяти років здійснюють дрібні побутові правочини, а з чотирнадцяти до вісімнадцяти років можуть здійснювати правочини за допомогою законних представників та розпоряджатися своїм заробітком та стипендією.

Неповнолітні особи, як суб'єкти цивільних відносин та особи, які потребують спеціальної охорони та піклування через фізичну та розумову незрілість, повинні мати особливий правовий статус. Держави-учасниці Конвенції ООН «Про права дитини», зобов'язані забезпечити дитині такий захист і турботу, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права та обов'язки її батьків, опікунів або інших осіб, які несуть за неї відповідальність за законом, і з цією метою вживати відповідних законодавчих та адміністративних заходів.

За результатами аналізу окремих питань майнових прав неповнолітніх осіб, пропонуються авторське формулювання визначення майнових прав неповнолітніх осіб, а також окремі пропозиції щодо проведення класифікації: основних майнових прав неповнолітніх осіб; особливостей розпорядження майном неповнолітніх осіб; а також майнових прав неповнолітніх осіб, у частині їхньої участі у цивільно-правових відносинах, пов'язаних з купівлею-продажем та вчиненням правочинів.

Ключові слова: цивільне право, цивільне законодавство, цивільні правовідносини, сімейне право, сімейне законодавство, сімейні правовідносини, майнові права, цивільно-правовий захист, фізичні особи, неповнолітні особи, діти.

This article draws attention to the fact that the property rights of minors include the right to receive maintenance from parents, the right of ownership to income and property, the right to inheritance, as well as the right to possess and use the property of parents by mutual consent. The management of a minor's property depends on age: children under fourteen years of age may carry out minor household transactions, while those aged fourteen to eighteen may enter into transactions with the assistance of legal representatives and may dispose of their own earnings and scholarships.

Minors, as subjects of civil relations and as persons requiring special protection and care due to their physical and mental immaturity, must have a special legal status. The States Parties to the UN Convention on the Rights of the Child are obliged to ensure such protection and care as are necessary for the child's well-being, taking into account the rights and duties of the child's parents, guardians, or other persons legally responsible for the child, and to this end take appropriate legislative and administrative measures.

Based on the analysis of certain issues concerning the property rights of minors, the author proposes a definition of the property rights of minors and offers specific suggestions for the development of classifications: of the main property rights of minors; of the peculiarities of managing minors' property; and of the property rights of minors as participants in civil-law relations related to purchase and sale and the conclusion of transactions.

Key words: civil law, civil legislation, civil legal relations, family law, family legislation, family legal relations, property rights, civil-law protection, natural persons, minors, children.

Вступ. Майнові права неповнолітніх включають право на отримання утримання від батьків, право власності на доходи та майно, право на спадкування, а також право на володіння та користування майном батьків за взаємною згодою. Розпорядження майном неповнолітнього залежить від віку: діти до чотирнадцяти років здійснюють дрібні побутові правочини, а з чотирнадцяти до вісімнадцяти років можуть здійснювати правочини за допомогою законних представників та розпоряджатися своїм заробітком та стипендією.

Неповнолітні особи, як суб'єкти цивільних відносин та особи, які потребують спеціальної охорони та піклування через фізичну та розумову незрілість, повинні мати особливий правовий статус. Держави-учасниці Конвенції ООН «Про права дитини», зобов'язані забезпечити дитині такий захист і турботу, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права та обов'язки її батьків, опікунів або інших осіб, які несуть за неї відповідальність за законом, і з цією метою вживати відповідних законодавчих та адміністративних заходів.

Ці та інші питання цивільно-правового захисту прав неповнолітніх осіб, на різних етапах розвитку українського суспільства, стали об'єктом досліджень таких фахівців, як: І. В. Апопій, У. П. Бек, Є. В. Бернада, Н. В. Волкова, Н. Ю. Голубева, О. В. Дзера, І. В. Жилинкова, М. М. Дякович, М. В. Логвінова, З. В. Ромовська, Л. А. Савченко, О. І. Сафончик, Р. В. Сауляк, Є. О. Хари-

тонов, Ю. С. Червоний, В. М. Чернега, Я. М. Шевченко, С. І. Шимон, О. А. Явор та багато інших.

Виклад основного матеріалу. Вважається, що з погляду цивільного права до майнових прав можна підходити з двох сторін. З одного боку, майнові права розглядаються як суб'єктивні права, які володіють визнанням належності конкретній особі, з іншого ж боку об'єкти цивільного права, а отже, і цивільних правовідносин, що володіють визнанням правоздатності, призвані задовольнити потреби суб'єктів цивільного права.

Чинне цивільне законодавство України активно використовує категорію майнових прав у системі норм ЦК України, хоч і не дає їй визначення. Так стаття 177 ЦК України перераховує об'єкти цивільних прав вказує на майнові права, які поряд з грошима та цінними паперами, належать до майна. Майнові права згадуються і в інших статтях ЦК України.

Однією з наріжних проблем категорії майнових прав у вітчизняній юриспруденції можна назвати проблему юридичної природи або сутності майнового права, що носить більшою мірою теоретико-правовий, ніж цивільно-правовий характер.

Користуючись інструментарієм теоретико-правової науки та розглядаючи конструкцію відносного правовідносини, слід розглядати майнове право як різновид суб'єктивного права. У цій ролі воно є елементом змісту правовідносини і зазвичай розуміється як міра можливої поведінки суб'єктів цивільних відносин.

Саме собою суб'єктивне право має складну структуру, складається з певних прав. Залежно від конкретного різновиду суб'єктивних прав прийнято виділяти наступні права: право на власні дії, право вимоги та право позову. Причому наголошується, що право вимоги виступає правом на чужі дії (на відміну від права на власні дії), крім того, право вимоги безпосередньо пов'язується з юридичним обов'язком. Ці права у різній сукупності є як і відносні, так і абсолютними правами.

Ознаки майнових прав можна спробувати виявити на основі протиставлення прав майнових та особистих немайнових, оскільки з позицій логіки є поняттями взаємовиключними.

Це судження впливає із статті 1 ЦК України, яка визначає склад відносин, що регулюються цивільним правом. І, незважаючи на безперервну дискусію про те, чи регулює цивільне право особисті немайнові права, чи тільки захищає їх, саме їхнє включення до кола відносин, що підпадають під дію цивільного права, є безперечним.

Наступною характерною ознакою майнового права є можливість його грошової оцінки. Особисті немайнові права також передбачають можливість фінансової оцінки, що є однією з необхідних передумов віднесення до цивільного права. Проте їхня оцінка зазвичай здійснюється після порушення немайнових прав і благ і диктується необхідністю відшкодування заподіяної таким благам шкоди. Оцінка майнових прав безперечна і характеризує їх ліквідністю як об'єкта цивільних прав.

На думку окремих науковців, термін «майнове право» має подвійний зміст, а тому слід відрізнити суб'єктивне право як складову частину правовідносин, і як елемент змісту правовідносин, з одного боку, а з іншого безпосередньо майнове право як об'єкт цивільного права, і як об'єкт правовідносин [13, С. 192-195; 14, С. 128-137].

Отже, поняття майнового права стосується як змісту правовідносин, а й його об'єкта.

Окрему проблему теорії майнових прав становить невіршеність питання, чи може майнове право бути самостійним, повноцінним об'єктом. Згідно зі статтею 177 ЦК України, до об'єктів цивільних прав належать, зокрема, майнові права. Майнові права можуть бути як абсолютними (наприклад, права власності), так і відносними (право вимоги), і вони дозволяють особі отримати користь від певного майна чи дій іншої особи [8; 12].

Крім того, будь-яке право завжди належить конкретному суб'єкту цивільних відносин. Вказується також на те, що визнання права об'єктом тягне за собою виникнення конструкцій «право на право», зокрема, стає можливим отримати право власності на права, а такі конструкції лише ускладнюють апарат цивільного права.

Неповнолітні особи виступають як суб'єкти цивільних та сімейних правовідносин, регулювання яких спрямоване на забезпечення пріоритетного захисту їхніх прав та інтересів. Інше галузеве законодавство, неповнолітніх осіб не наділяє спеціальним чи родовим статусом, як окрему категорію осіб. Майнові права неповнолітніх осіб в Україні не отримали достатньої регламентації через неузгодженість, а в ряді випадків суперечливості встановлених їх різногалузевих правових норм, хоча в Україні цивільне та сімейне законодавство постійно удосконалюється з урахуванням нових реалій та вирішення питання щодо захисту майнових прав неповнолітніх осіб, особливо в умовах воєнного стану.

Сімейне законодавство зобов'язує батьків та інших членів сім'ї забезпечувати та надавати дитині належне утримання, а у разі невиконання цього обов'язку на утримання дитини судом стягуються аліменти. Терміни утримання та аліменти не рівнозначні, так-як термін аліменти виступає вузьким поняттям і різновидом утримання [1]. Наприклад, згідно із законодавством окремих країн ЄС батьки повинні піклуватися про життя і добробут дітей, надавати їм утримання, тобто давати їжу, житло, одяг,

забезпечувати їхнє виховання та освіту. Якщо батьків немає або у них немає можливості забезпечити дитину, цей обов'язок лягає на діда та бабусю [3].

В Україні за рамками пріоритетної сімейно-правової регламентації залишаються майнові правовідносини, у тому числі відносини щодо власності (статті 2, 60, 65 СК України). Сімейне законодавство враховує інтереси дитини лише як користувача, надаючи суду право з урахуванням її інтересів відступити від рівності часток при розподілі спільної власності подружжя – батьків дитини, та збільшити частку у праві власності на майно того з колишнього подружжя, що підлягає поділу, з яким залишається проживати діти (частина третя статті 70 СК України); при цьому надалі не виключено можливість порушення майнових (включаючи житлові) прав дитини цим же батьком-власником [10].

Вважаємо, що при збільшенні частки чоловіка в спільному подружньому майні з урахуванням інтересів дітей таке майно слід обтяжити наданням у безоплатне користування дітей до того моменту, як вони самі зможуть забезпечити задоволення відповідних потреб [11, С. 144-148]. Законодавство ЄС обов'язки щодо утримання неповнолітніх дітей, включаючи надання житла, покладає на батьків доти, доки діти «самі зможуть себе забезпечувати» [3]. Це слід було б відбити у нормах статті 70 СК України, або таке обтяження включити до змісту сімейного права особистого користування дитини як члена сім'ї власника житлового приміщення [10].

Найменш захищені неповнолітні особи у житловій сфері. Неналежно гарантовано збереження за дитиною права користування житловим приміщенням, яке перебуває у власності одного з батьків, якщо після розірвання шлюбу вона проживатиме з другим батьком в іншому приміщенні, враховуючи положення статті 71 ЖК України. При цьому, у статті 7 ЖК України передбачено, що: «ніхто не може бути виселений із займаного жилого приміщення або обмежений у праві користування жилим приміщенням інакше як з підстав і в порядку, передбачених законом; житлові права охороняються законом, за винятком випадків, коли вони здійснюються в суперечності з призначенням цих прав чи з порушенням прав інших громадян або прав державних і громадських організацій» [6].

Стаття 3 СК України відносить до членів сім'ї дітей та батьків, незалежно від того, чи проживають вони разом чи окремо. За буквального змісту статті 64 Житлового кодексу України до членів сім'ї власника віднесено подружжя їхні діти та батьки, які проживають спільно з власником. Має місце розбіжність кола членів сім'ї власника у житловому та сімейному законодавстві, при цьому збереження права користування житловим приміщенням залежить від визнання особи членом сім'ї власника.

Під час розгляду судом спорів щодо виселення дитини, зняття її з реєстрації місця проживання, визнання дитини такою, що втратила право користування житловим приміщенням, обов'язковою є участь органу опіки та піклування. Недотримання цієї вимоги порушує національне законодавство і не відповідає практиці Європейського суду з прав людини.

Правова позиція ЄСПЛ відповідно до пункту 1 статті 8 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод гарантує кожній особі окрім інших прав, право на повагу до її житла. Воно охоплює, насамперед, право займати житло, не бути виселеною чи позбавленою свого житла [4, С. 361-365]. Це покладає на Україну у особі її державних органів позитивні зобов'язання: «вживати розумних і адекватних заходів для захисту прав» [15]. Такий загальний захист поширюється як на власника квартири так і на наймача [9].

Відповідно до частини восьмої статті 7 СК України: «регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, непрацездатних членів сім'ї» [5].

Згідно з вимогами, установленими статтею 19 СК України: «при розгляді судом спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини, виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання житловим приміщенням, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним обов'язковою є участь органу опіки та піклування, представленого належною юридичною особою» [2, С. 22-25].

Отже, суди виправдано визнають за неповнолітніми особами право визначене законом на користування житлом кожного з батьків, оскільки розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їх прав щодо дитини. Позицію судів підтверджено постановою Верховного Суду України від 26 липня 2023 року у справі № 520/8352/19 [7].

Водночас не слід залишати поза увагою й такі майнові права неповнолітніх осіб, як право на спадкування.

Майнові права неповнолітніх на спадкування захищені законом України, зокрема, правом на обов'язкову частку у спадщині, яка становить половину частки, що належала б їм за законом, незалежно від заповіту. Неповнолітні особи – діти спадкодавця мають першочергове право на спадкування за законом (стаття 1261 ЦК України), а також на отримання спадщини за заповітом. На відміну від дорослих, неповнолітні вважаються такими, що прийняли спадщину, якщо не було заяви про відмову від неї, однак для прийняття спадщини та управління нею потрібні дії законних представників.

Неповнолітні особи, як діти спадкодавця є спадкоємцями незалежно від віку, і успадковують майно після смерті завжди, незалежно від того, була дитина народжена у шлюбі чи ні. Якщо мати і батько не були у шлюбі, успадкування неповнолітніми особами після смерті батька буде після встановлення або визнання батьківства. Принагідно звернути увагу на те, що останнє, тобто процедура встановлення або визнання батьківства, з метою захисту майнових спадкових прав неповнолітньої особи, після смерті батька, який перебував із його матір'ю у фактичних шлюбних відносинах без укладання та реєстрації шлюбу, та який загинув при виконанні бойового завдання із захисту цілісності України, стало актуальним у сучасності у зв'язку із воєнним станом, та веденням на території України бойових дій, після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року військових формувань країни агресора – РФ.

У разі, якщо було складено заповіт і у ньому немає серед кола спадкоємців неповнолітньої особи – дитини спадкодавця, законодавство все одно захищає права дітей. Частка неповнолітньої особи у спадщині дорівнюватиме половині частки, яку він би отримав, якби заповіту не було і було б успадкування за законом. На підтвердження цього, звертається у вага на положення статті 1241 ЦК України, де зазначається, що незалежно від змісту заповіту, малолітні та неповнолітні діти спадкодавця мають право на обов'язкову частку у спадщині, що становить половину тієї частки, яка належала б їм за законом [12]. Разом із тим, неповнолітні особи вважаються такими, що прийняли спадщину, якщо батьки (або законні представники) не подали заяву про відмову від спадщини, що закріплено у частині четвертій статті 1268 ЦК України.

Як звертається увага у науковій літературі, цивільним законодавством України врегульовано, що неповнолітні особи мають право власності на майно, отримане в дар чи в порядку спадкування, а також інше майно, придбане за їхні кошти.

Також, у наукових колах звертається увага на особливості оформлення та управління спадщиною неповно-

літньої особи, серед яких: дії законних представників (майном неповнолітньої особи розпоряджаються законні представники – батьки, опікуни чи піклувальники); необхідність дозволів (для вчинення правочинів щодо нерухомого майна або транспортних засобів, що є власністю неповнолітньої особи, необхідна письмова згода батьків (або опікунів) та дозвіл органу опіки та піклування); відповідальність представників (батьки зобов'язані відшкодувати дитині завдану матеріальну шкоду та повернути доходи, одержані від управління її майном); процедура оформлення (для оформлення спадщини на неповнолітню особу потрібні свідоцтва про народження дитини, свідоцтво про смерть спадкодавця, документи, що підтверджують місце відкриття спадщини, та правовстановлюючі документи на спадкове майно).

Вступ у спадок неповнолітньої особи, у разі якщо вона не досягла чотирнадцяти років (тобто є малолітньою особою – спадкоємцем), від її імені заяву про прийняття спадщини подають її законні представники – батьки. У разі, якщо особа досягла чотирнадцяти років, тобто є неповнолітньою особою – спадкоємцем, то вона має право сама подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини.

Неповнолітня особа набуває спадщину шляхом подання нотаріальної заяви про прийняття спадщини. Ухвалення спадщини неповнолітньою особою, як правило, відбувається за допомогою його батьків, які подають заяву від імені їхньої дитини нотаріусу про прийняття спадщини.

Зважаючи на викладене вище, визначення майнових прав неповнолітніх осіб слід сформулювати наступним чином: майнові праві неповнолітніх осіб слід розуміти як забезпечену законодавством міру можливої поведінки неповнолітніх осіб щодо самостійного здійснення належних їм прав стосовно власного майна, обмежених участю у даних правовідносинах батьків, усиновлювачів, піклувальників, які діють на користь неповнолітніх осіб.

Висновки. Майнові права фізичних осіб, у тому числі й неповнолітніх осіб, виступають комплексною категорією цивільного права, що включає в себе речові, зобов'язальні, виключні, спадкові, а також змішані права. За останні десятиліття захист майнових прав неповнолітніх осіб, а також визначення певної класифікації майнових прав неповнолітніх осіб, отримали істотний розвиток, пов'язаний з удосконаленням та рекодифікацією Цивільного кодексу України з урахуванням сьогоденних реалій воєнного стану та євроінтеграційного руху України.

За результатами аналізу окремих питань визначення майнових прав неповнолітніх осіб, пропонується, наступна класифікація основних майнових прав неповнолітніх осіб, зокрема останні набувають: право на отримання утримання (тобто дитина має право на отримання матеріального забезпечення від батьків та інших членів сім'ї); право власності (неповнолітні особи мають право власності на доходи, отримані ним, майно, отримане у дарунок чи у спадок, а також на будь-яке інше майно, придбане за кошти неповнолітніх осіб); право користування майном батьків (при спільному проживанні дитина може володіти та користуватися майном батьків за їх згодою); право на спадкування (неповнолітні особи мають право отримати спадок у загальному порядку, а їхні законні представники захищають їхні інтереси у цьому питанні).

Разом із тим, пропонується, особливості розпорядження майном неповнолітніх осіб, класифікувати наступним чином: по-перше, розпорядження майном дитини у віці до чотирнадцяти років (тобто майно дитини перебуває під керуванням батьків (законних представників)); по-друге, розпорядження майном неповнолітньої особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (дитина – неповнолітня особа має право самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією та іншими доходами, а також вносити вклади у кредитні установи).

Водночас, пропонується наступна класифікація майнових прав неповнолітніх осіб, у частині участі останніх у цивільно-правових відносинах, пов'язаних з купівлею-продажем та вчиненням правочинів, зокрема: малолітні особи – діти, у віці до чотирнадцяти років можуть здійснювати дрібні побутові правочини та отримувати подарунки; діти – неповнолітні особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років можуть здійснювати правочини за письмовою згодою батьків, усиновлювачів, піклувальників; неповнолітні особи можуть розпоряджатись своїм майном, вчиняти правочини та укладати правочини щодо купівлі-продажу, у випадках,

які передбачені цивільним законодавством і не потребують згоди законних представників неповнолітньої особи (наприклад, розпорядження своїм заробітком).

Також звертається увага на особливості управління майном неповнолітніх осіб, зокрема батьки не мають права розпоряджатися майном малолітньої та неповнолітньої особи без дозволу органу опіки та піклування у випадках, передбачених законом (наприклад, вчинення правочинів, що вимагають нотаріального посвідчення або державної реєстрації), що направлено на захист майнових прав дітей – малолітніх та неповнолітніх осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні проблеми сімейного права : міжнар. наук.-практ. конф., присвяч.-ї пам'яті д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України Жилінкової Ірини Володимирівни (м. Харків, 12 квіт. 2024 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. цив. права ; НАПрН України, Від-ня цив.-прав. дисциплін ; Гром. орг. «Цивілістична платформа». – Харків : Право, 2024. – 150 с.
2. Зілковська Л.М. Законні інтереси дитини в сімейному праві і законодавстві України. *Часопис цивілістики*. Випуск № 9. С. 22-25.
3. Ковалів М.В., Тимчишин Т.М., Ніканорова О.В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
4. Ляшенко Р.Д., Добровінський М. Тлумачення Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод у світлі сучасних концепцій праворозуміння. *Часопис Київського університету права*, 1(3), 2020. С. 361-365.
5. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. Станом на 15 вересня 2021 року / За заг. ред. Журавльова Д. В. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2021. 520 с.
6. Науково-практичний коментар Житлового кодексу України. Станом на 18 січня 2022 року. / За заг. ред. Журавльова Д. В. – Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2022. – 300 с.
7. Постанова Верховного Суду України у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 26 липня 2023 року у справі № 520/8352/19 (провадження № 61-3067 св 23) // URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=112484341&red=1000032d7baec88d49d3873bf0dae75368c07d&d=5>
8. Рекодифікація Цивільного Кодексу України: перспективи правового регулювання корпоративних відносин [текст]: Збірник наукових праць за матеріалами XIX Міжнародної науково-практичної конференції (24 вересня 2021 року, м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук В. А. Васильової. Івано-Франківськ, 2021. 171 с.
9. Рішення у справі «Ларкос проти Кіпру» вид 18.02.1999. Рада Європи. Європейський суд з прав людини. // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_365#Text
10. Сімейне право України в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали круг. столу (м. Одеса, 8 квіт. 2024 р.) [Електронне видання] / укл.: О. І. Сафончик, О. В. Шамота ; за заг. ред.: Є. О. Харитонов, О. І. Сафончик. – Одеса : Фенікс, 2024. – 150 с.
11. Ходак С.М. Класифікація інтересів у сімейному праві за різними критеріями. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, № 1, 2021. С. 144-148.
12. Цивільне право України: погляд у майбутнє : збірник матеріалів XIII Міжнародного цивілістичного форуму (м. Київ, 04 квітня 2024 р.). Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 160 с.
13. Шимон С.І. Майнові права в контексті сучасних концепцій права власності в цивілістиці. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 192–195.
14. Шимон С.І. Співвідношення понять «майнові права» та «право власності» в національному і міжнародному праві та зарубіжних правових системах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 «Економіка і право»*. 2011. Вип. 13. С. 128–137.
15. Case of Powell and Rayner v. The United Kingdom (Application no. 9310/81) February 21, 1990. European Court of Human Rights. // URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57622>